

Factsheet oktober 2021

Verskil in Nederland 2014-2020

Verschillen tussen groepen in kansen, maatschappelijke positie en opvattingen kunnen de sociale samenhang onder druk zetten. Sociale ongelijkheid wordt door meer bepaald dan verschillen in inkomen, opleiding of beroep, oftewel het **(1) economisch kapitaal**. Er zijn drie andere vormen van kapitaal die ook bijdragen aan iemands maatschappelijke positie en de kansen die mensen in het leven hebben. Het gaat ook om 'wie je bent', **(2) het persoonskapitaal** dat onder meer bestaat uit je fysieke en mentale gezondheid, zelfvertrouwen en aantrekkelijkheid. Plus om 'wie je kent', **(3) het sociaal kapitaal** dat wordt gevormd door sociale netwerken die steun en hulp kunnen bieden of je vooruit kunnen helpen in het leven. En om 'of je erbij past', **(4) het cultureel kapitaal**: ken je de maatschappelijke codes en gedrag je je ernaar? Sociale ongelijkheid ontstaat door een cumulatie van kapitaalsoorten bij de ene categorie en schaarste aan kapitaalsoorten bij de andere. Sociale ongelijkheid staat niet op zichzelf, maar hangt samen met verschillen in de manieren waarop mensen denken over hun eigen leven, de samenleving en de politiek.

Zes sociale groepen

In Nederland zijn zes sociale groepen te onderscheiden volgens recente (2019/2020) en eerdere (2014) SCP-gegevens (Hoff et al. 2021 resp. Vrooman et al. 2014).

1. De gevestigde bovenlaag scoort op alle vier typen kapitaalsoorten het hoogst: mensen in deze groep hebben over het algemeen een goede fysieke en mentale gezondheid, zijn hoogopgeleid, beschikken over een groot sociaal en professioneel netwerk en verkeren in een gunstige arbeidsmarktpositie.
2. Het precariaat scoort het laagst en vormt de tegenpool met schaarste aan alle vier de kapitaalsoorten. Het gaat om mensen die veelal niet werken, weinig inkomen en vermogen hebben en over een slechte gezondheid en een klein sociaal netwerk beschikken.

De overige sociale groepen zitten tussen deze twee uitersten in en beschikken over wisselende combinaties van kapitaalsoorten. Gerangschikt naar hun totale kapitaal gaat het om:

3. De jongere kansrijken hebben veel kapitaal, maar minder inkomen en vermogen dan de gevestigde bovenlaag.
4. De werkende middengroep is de grootste sociale groep, met over de gehele linie een gemiddelde aan kapitaalsoorten.
5. De comfortabel gepensioneerden zijn financieel goed af, maar scoren lager op enkele andere kapitaalsoorten, zoals digitale vaardigheden.
6. De onzekere werkenden hebben wel werk, maar dit betreft vaak onzeker werk met lage verdiensten. In deze groep is ook vaak sprake van een achterblijvende mentale gezondheid.

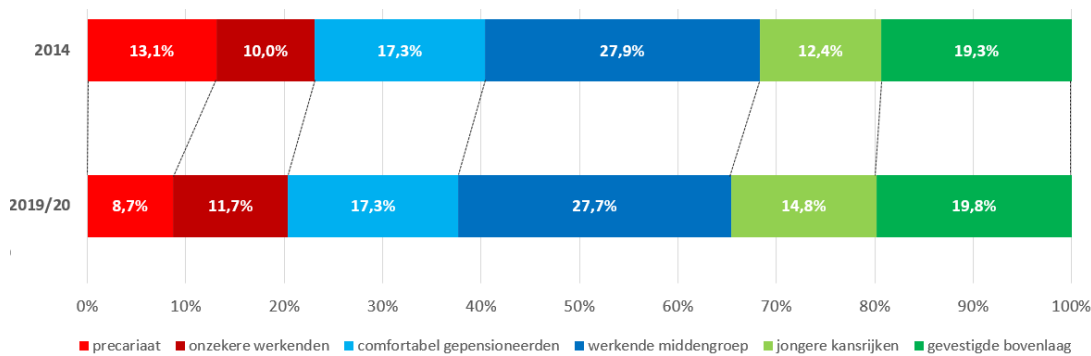
Tussen 2014 en 2020: stabiel patroon met slechts kleine veranderingen

- Tussen 2014 en 2019/2020 (tot de coronapandemie) bleef de omvang van deze zes sociale groepen overwegend stabiel (zie figuur 1).
- Het meest in het oog springt dat de groep jongere kansrijken groeide (van 12% naar 15% van de volwassen bevolking), terwijl het precariaat in omvang afnam (van 13% naar 9%).

- Het aandeel jongere kansrijken groeide doordat er meer hoger opgeleiden en werkenden (economisch kapitaal) kwamen en de mentale gezondheid (persoonlijk kapitaal) verbeterde. Het precariaat kromp door de toename van digitale vaardigheden en van sociale contacten met vrienden en familie.
- In de periode tussen 2014 en 2019/2020 was er enige groei van kapitaalvormen: de werkloosheid nam af, het zelfvertrouwen en sociaal kapitaal groeiden licht. Deze toename aan kapitaalvormen werkte door in de groepsomvang en in de verschillen tussen de zes groepen in de hoeveelheid beschikbaar kapitaal: de twee groepen aan de uiteinden, de gevestigde bovenlaag en het precariaat, kwamen in de onderzochte periode iets dichtert bij elkaar te liggen (zie figuur 2).

Figuur 1

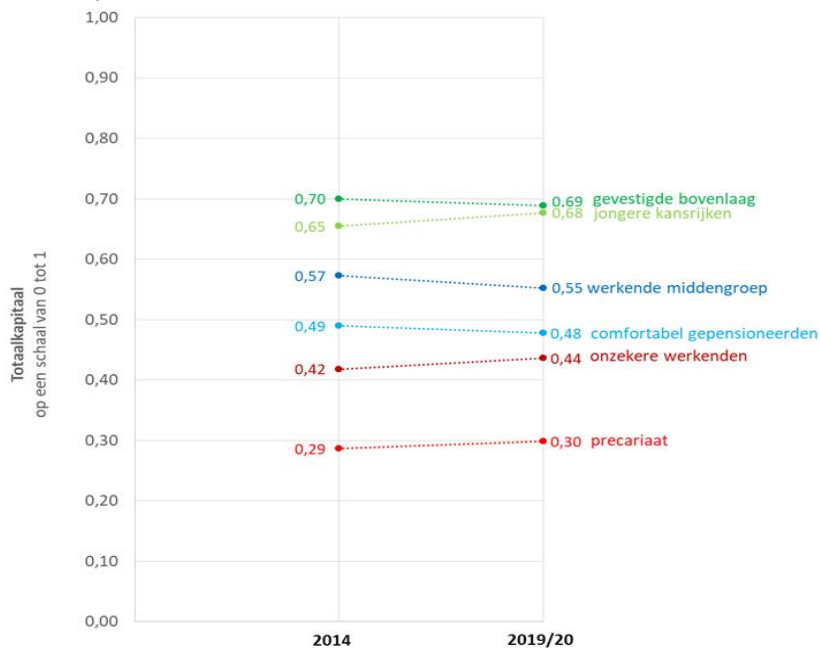
Veranderingen in de omvang van de zes sociale groepen, 2014-2019/2020 (in procenten)

Bron: VIN'14; VIN'19-'20

Figuur 2

Veranderingen in het totaal aan kapitaalvormen van zes sociale groepen, 2014-2019/2020 (scores op een schaal van 0 tot 1)

Bron: VIN'14; VIN'19-'20

Aandachtspunten voor beleid

Sociale ongelijkheid in Nederland blijft nagenoeg gelijk

De omvang en de hoeveelheid kapitaal van de zes groepen veranderde in de periode 2014-2019/2020 niet fundamenteel. Dat duidt erop dat sociale ongelijkheid in Nederland een consistent verschijnsel is. Hierbij tekenen zich enkele punten van zorg af:

- Het verschil in kapitaal tussen de twee groepen aan de bovenkant en de twee groepen in het midden is iets toegenomen (zie figuur 2). Dit komt niet alleen doordat het kapitaal bij de jongere kansrijken groeide, maar ook doordat de fysieke gezondheid en de sociale contacten bij de werkende middengroep en de comfortabel gepensioneerden iets verminderden.
- De krimp van het precariaat volgt niet alleen uit de lichte groei in kapitaalvormen, maar ook uit selectieve mortaliteit. Van degenen die in 2014 tot het precariaat behoorden, was vijf jaar later ruim 14% overleden. Dat is meer dan te verwachten was op grond van hun leeftijd en geslacht en ook meer dan in de andere groepen. Tegelijkertijd krijgt deze groep vermoedelijk minder nieuwe aanwas doordat er minder mensen zijn met alleen basisonderwijs en minder mensen zonder basale digitale vaardigheden. Dit betekent dat het precariaat als sociale groep tot op zekere hoogte langs natuurlijke weg kan verdwijnen.

De groepen aan de onderkant plaatsen zichzelf ook lager op de maatschappelijke ladder

De onzekere werkenden en het precariaat geven zichzelf een lagere score op de maatschappelijke ladder dan de andere vier sociale groepen (zie tabel 1). Hun gemiddelde scores daalden bovendien, terwijl hun totale kapitaal juist is toegenomen. De andere groepen gaven zichzelf een hogere positie dan in 2014. Het verschil in ervaren status is dus gegroeid. De onzekere werkenden en het precariaat zijn ook veel minder tevreden met het eigen leven vergeleken met de andere groepen. Hun tevredenheid groeide weliswaar, maar er bleef een aanzienlijk verschil met de andere vier kapitaalgroepen.

Tabel 1

Maatschappelijke zelfplaatsing en tevredenheid met het leven van de zes sociale groepen, 2014-2019/2020 (gemiddelde scores op een schaal van 0-10)

	maatschappelijke zelfplaatsing		tevredenheid met het leven	
	2014	2019/2020	2014	2019/2020
gevestigde bovenlaag	7,2	7,5	7,9	7,9
jongere kansrijken	7,1	7,3	7,8	7,9
werkende middengroep	6,4	6,5	7,4	7,5
comfortabel gepensioneerden	6,4	6,7	7,5	7,8
onzekere werkenden	5,6	5,0	6,0	6,4
Precariaat	5,1	4,8	6,2	6,9

Bron: VIN'14; VIN'19-'20

Sociale groepen met weinig kapitaal denken anders over samenleving, vertrouwen en politiek

Er zijn verschillen tussen deze groepen als het gaat om het denken over de samenleving, onderling vertrouwen en de politiek. Sociale ongelijkheid is daarmee van invloed op verschillen in ervaren sociale cohesie.

- De groepen met een gemiddelde hoeveelheid of veel kapitaal zijn vaak positiever gestemd over de Nederlandse samenleving dan de twee sociale groepen met het minste kapitaal, de onzekere werkenden en het precariaat.
- De onzekere werkenden en het precariaat zien vaker wrijving tussen bevolkingsgroepen, zoals tussen arme en rijke mensen of tussen hoog- en laagopgeleiden. Dit zal te maken hebben met hun eigen inkomens- en onderwijssituatie en de ervaren maatschappelijke status die zij zichzelf toekennen. Ook zijn zij het meest kritisch over de inkomens- en

vermogensverschillen in Nederland: zij zeggen het vaakst dat deze verschillen kleiner moeten worden.

- De minder kapitaalkrachtige groepen, met inbegrip van de comfortabel gepensioneerden, vinden veel vaker dan de gevestigde bovenlaag en de jongere kansrijken dat de Europese eenwording te ver is gegaan.
- Jongere kansrijken en onzekere werkenden vinden vaker dat migranten in Nederland hun eigen cultuur moeten kunnen behouden, terwijl de comfortabel gepensioneerden en het precariaat eerder menen dat zij zich moeten aanpassen. Hier lijken vooral leeftijdsopbouw en migratieachtergrond een rol te spelen; de relatie met de hoeveelheid kapitaal is minder duidelijk.
- Het sociaal vertrouwen is zwakker bij de onzekere werkenden en het precariaat. Zij reageren minder positief op de uitspraak 'de meeste mensen zijn te vertrouwen'.
- Mensen in de twee sociale groepen met het minste kapitaal zeggen vaker niet van plan te zijn om te gaan stemmen en hebben minder vertrouwen in de politiek. Zij vinden vaker dat de overheid onvoldoende voor hen doet en dat zij geen invloed hebben op het handelen van de regering. Ook geven zij vaker aan helemaal niet tevreden te zijn met het functioneren van de democratie.

Coronacrisis kan verschillen vergroten

De coronapandemie heeft de verschillen tussen de kapitaalgroepen naar verwachting vergroot, door verlies van werk, gezondheid of sociale contacten. Aannemelijk is dat de groepen die over veel kapitaal beschikken hun teruggelopen kapitaalvolumes gemakkelijker kunnen aanvullen dan de groepen die voor de coronapandemie al minder kapitaalkrachtig waren. Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat de categorie jongere kansrijken op de lange termijn een geringere terugslag zal ervaren dan jongeren die deel uitmaken van de onzekere werkenden. Het is daarom denkbaar dat de coronapandemie niet alleen op dit moment de bestaande tegenstellingen uitvergroet, maar ook op langere termijn de minderbedeelden op grotere afstand zet wat betreft geld, relaties, cultureel kapitaal en gezondheid.

Colofon

Sociaal en Cultureel Planbureau
Bezuidenhoutseweg 30 | Den Haag
Postbus 16164 | 2500 BD Den Haag

Auteurs

Stella Hoff, Cok Vrooman, Jurjen Iedema, Jeroen Boelhouwer, Jeanet Kullberg
Den Haag, oktober 2021

Literatuur

- Hemerijck, A. (2018). Social investment as a policy paradigm. In: *Journal of European Public Policy*, jg. 25, nr. 6, p. 810-827.
- Hoff, S., C. Vrooman, J. Iedema, J. Boelhouwer en J. Kullberg (2021). *Verschuif in Nederland 2014-2020: zes sociale klassen, en hun visies op samenleving en politiek*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Josten, E., M. Olsthoorn en J.D. Vlasblom (2021). Werk, inkomen en onderwijs. In: M. de Klerk, M. Olsthoorn, I. Plaisier, J. Schaper en F. Wagemans (red.), *Een jaar met corona. Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Klerk, M. de, M. Olsthoorn, I. Plaisier, J. Schaper en F. Wagemans (red.) (2021). *Een jaar met corona. Ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Marangos, A.M., R. Schellingerhout, S. Kooiker, P. Schyns, H. Cerit en F. Vonk (2020). *Maatschappelijke gevolgen van corona. Verwachte gevolgen van corona voor de psychische gezondheid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Miltenburg, E. en J. Schaper (2020). *Verwachte gevolgen van corona voor de opvattingen en houdingen van Nederlanders*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Ridder, J. den, C. van Campen, E. Josten en J. Boelhouwer (2020a). *De sociale staat van Nederland 2020 op hoofdlijnen. Kwaliteit van leven in onzekere tijden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Ridder, J. den, E. Miltenburg, E. Steenvoorden, T. van der Meer en P. Dekker (2020b). *Burgerperspectieven 2020|4*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Roeters, A., P. van Echtelt, C. Vrooman, J.D. Vlasblom en M. Olsthoorn (2021). *De veranderende wereld van werk. Een verkenning van de kwaliteit van werk in de toekomst*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- SCP (2021). *Adviesbrief Sociaal en Cultureel Planbureau: Bouwstenen voor sociaal herstelbeleid*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Vrooman, C. (2020). Pandemie verscherpt tegenstellingen tussen klassen, niet tussen jong en oud. In: *Sociale Vraagstukken*, 16 december. Geraadpleegd 1 mei 2021 via www.socialevraagstukken.nl/pandemie-verscherpt-tegenstellingen-tussen-klassen-niet-tussen-jong-en-oud/.
- Vrooman, C., M. Gijsberts en J. Boelhouwer (red.) (2014). *Verschuif in Nederland. Sociaal en Cultureel Rapport 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.